

Uus number, ikka konservatiivselt loominguline

Kui tsirkuses karu miski triki juurde õpib, siis öeldakse, et tal on uus number. Esitab uut numbrit, öeldakse siis ka, kui see number juba vana on, aga vaataja seda numbrit esimest korda näeb. Kordamine on tarkuse ema, selline vanasõna-vurhvi ütlemine.

Iseäralik loogika tuleb kordamisest mõeldes pähe, et mida parem näitleja, seda huvitavamalt ta kordab. Mida parem film, seda huvitavam on seda korduvalt vaadata. Ilm kordub ju suures plaanis iga päev. Sajab nagu eile, öeldakse. Vaatamata sellele, et kindlasti sajab veidi tihedamalt või hõredamalt kui eile. Kõik oleb vaataja vaatamise oskusest. Kordamises on omad nüansid ja kindlasti ka oma sisemine loogika. Usun, et hea näitleja, kes teeb oma osa sajanat korda, leiab seal ikka veel miski uue nurga, mis vana ja valmis rolli ehk täiendab, uueks teeb. See leidmine sõltub loominguilisusest. Inimeselooma loomingulisusest.

Teatrit, muusikat, kino, televisiooni, ka tsirkust teevad inimesed. See, kui hästi neil elamine õnnestub, sõltub sellest, kui palju nad oma tegemist armastavad. Ma arvan, et armastus ja looming on omavahel seotud.

Konservatiivne loominguilisus – see kõlab uhkelt. Selleni jõudmine pole kindlasti kerge. Ülo Vooglaid rõhutab ikka ja jälle, et kogemusi pole võimalik vahetada. Teine tema lemmikratsu on tõdemine, et haridust ei saa võtta ja anda. Lihtsad tõed, aga räägi, palju räägid, aru sellest ei taheta saada. Ja nii on, et kui aru ei saada, on kaks võimalust – tõde kuulutada kulumise hinnaga või lõpetada ja lasta lollusel lokata. Kumbki võimalus ei ole parim, aga oskus korrata vana tõde nii, et see on ikka uus ja puhas ja ainukordne, eeldab armastust. Nagu eespool ütlesin, on armastus ja looming võrdusmärgiga sõnad.

Teatrikülgedel on täna sünnipäev. Ilmub uus number. Palju õnne!

Armastusega

Margus Mikomägi

Hoop(is) teisest ooperist

Ervin Õunapuu

Maestro Eri Klasil on tuline õigus, kui ta kirjutab, et on aeg suhtuda ooperisse hoopis teisiti kui seni – puust mõõgad ja papist mäed võivad muuta meid ja meie kaudu kogu maailma. Paremaks või halvemaks? Lihtsamaks või keerulisemaks? (Kel võimalus, lugege Estonian Airi lennuki pardal jagatavat ajakirja, seal on pikk intervjuu dirigendiga.)

Eelmise aasta ooperilavastused Berliinis kohutasid eri kultuuridest pärit pealinlasi. Hirmul on suured silmad, arvatakse. Hirm on täiesti piime, usun mina. Lapsedki teavad, et parim vahend hirmu vastu on tirida tekk üle pea – koletised kaovad.

Grupp pealaest jalatallani kaetud naisi piketeeris 18. detsembri õhtul Deutsche Operi ees enne Mozarti „Idomeneo“ etendust, nõudes ooperi keelamist. Protestimeeleavaldust turvas üle saja viiekümne märulipolitseiniku. Erinevad maailmapildid ja arusaamad pörkusid, saateks vabamürlasest helilooja imeline muusika.

Koos muslimitega skandearisid mitmed kristlikud radikaalid ja palveveskitega varustatud religioossed grupid. Tolerantsi erinevad tasandid ja tähendused.

Tähelepanuväärne oli loosung ühe hallipäise ristiusupreestri käes: „KULTURFREIHEIT ODER JESUS CHRISTUS?“ („Kultuurivabadus või Jeesus Kristus?“). Vanainimese julm küsimus jahmatas kõiki, kellele on tähtis vaba loov mõte. Ma ei pea silmas ainult muusikuid, näitlejaid, kirjanikke ja kunstnikke – ka kokapoisid võiksid mõelda vabamalt.

„Ooper käib ka puhvetis,“ laulis ansambel Apelsin, õigesti tegi, Berliinis pakutakse ooperi vaheajal searasvaskörneid rukkileivaga, mingit tähtsust pole faktil, et juba ühe palukese söömine on tervisliku toitumise ja poliitilise korrektsuse seisukohalt täielik enesetapp.

Ooper ei ole reaalne maailm, seda tõestas juut, kes, jarmulka kuklas, sõi mõnuga searasva hapendatud leival ja võttis lisa, samas kui tema mustas rüüs kaasa vaatas suupistekandikut nagu põleva süütenõoriga pomm – maakeral on ikka veel piirkondi, kus „roojase toidu“ serveerimise eest pillutakse sind kividega surnuks. Aga ometi, piimaga keedetud me-

„Idomeneo“ Berliini Deutsche Operis. Buddha, Muhamedil ja Jeesusel on pea veel otsas.

Repro kavalehelt

reandidest supp viib ju keele alla, rääkimata verivorstist või krõbeda koorikuga seakoodist, mis pärit hoopis teisest ooperist.

Eelarvamus eelneb arusaamisele ja pakub hiljem asjalastele palju nalja. Millal saabub aeg, kui ideoloogiliselt hella etenduse eel ei küsita ooperiküllastajalt isikutunustust ja ta ei pea teatrimaja ja sisenedes läbima turvaraami nagu lennujaamas? Millal kaob pommioht? Saja aasta pärast? Kahesaja?

Protestidemonstratsiooni jälgides mõtlesin Muhamedi pilapiltide ja ooperikunsti erinevuste üle, kui absurdne see on: üks naljapilt väikeses ajalehes Taanis mõjutab masse miljoneid kordi rohkem kui luksuslik ooperilavastus maailmalinnas Berliinis – ooperis võid sa lavale vi-

sata Muhamedi, Jeesuse ja Buddha verised pead, järgmisel päeval pühendab üleilmlik televisioon sellele tühisel paarkümmend sekundit. Kõik. Ei mingeid lipupõletamisi ega rünnakuid saatkondadele.

Üks ajakirjanik naeris, et tõeline skandaal oleks tulnud alles siis, kui lavale oleks toodud ka prohvet Moosese verine pea, aga seda ei saavat teha, siis kaotaks ooperimaja nii mõnedki sponsorid. Teatud mustad jõud otsivad ja näevadki ses lavastuses ainult provokatsiooni ja vaenu, ei muud. Vaimupimedus hakkab Euroopat lausa lammutama.

Kummaline, et teises ooperimajas, Komische Operis, mis asub endises Ida-Berliinis, mõnikümmend meetrit Friedrichstrasselt, polnud mingeid meeleavaldusi, kuigi nende „Võlflööd“ on vaat et isegi

juulgema tõlgendusega. Täis- ja poolaastase erinevama sotsiaalse kuuluvusega inimesi nautis Mozarti muusikat ja lavastaja andekaid seoseid.

Terava kriitika osaliseks said nii homoseksuaalid kui ka usu- ja võimufanaatikud. Saalis istudes käis ikka ja jälle mõte läbi pea: mis juhtuks, kui samaladset lavastust mängitaks Eestis? Ma ei mõtle mingeid urgastes korraldatavaid *happeninge*, vaid suuri ooperilavasid. Kas ilmuvad välja tuhanded ooperisõbrad? Või loobitaks süütepudeleid?

President Ilves ütles uus-aastatervituses: „Usku on vaja. Usku oma kodusse, oma töösse, oma peresse, oma rahvasse ja oma riiki. Ja uhkust selle kõige üle.“ Väart kõne, selle peaks pähe õppima kõik, kes räägivad müstilisi lugusid meile võõrast ja absurdsest Jumalariigist.

Hea on tõdeda, et Eesti on saanud endale päris presidendi, et üleminekuajaga iseseisva riigi mängimine on viimaks ometi läbi. Ka endiste inimeleelõnne lüps on varsti läbi – nad pole väärt saama isegi koomilise ooperi antikangelasteks.

Tark vaataja ei vaja silmakirjatsejate tsirkust ega armuleiba, see pole enam huvitav. Kõik, mis on lubatud Jupiterile, peab olema lubatud ka härjale – vähemalt ooperis.

Ervin Õunapuu lavastatud ja kujundatud Puccini ooper „Tosca“ esietendub septembri alguses Vanemuise väikeses majas, lavastus on pühendatud Mikk Mikiveri 70. sünniaastapäevale.

Filmiproductsent on diletant

Margus Mikomägi

Artur Talvik lükkab kokkulepitud kohtumisaega kaks korda ühe tunni võrra edasi. Kui lõpuks tuleb, ütleb selgituseks, et pidi järjekordselt nagu lövi seisma filmitegemise põhitõdede eest.

Teleperekonnast pärit teatriharidusega kinomees-produutsent Artur Talvik räägib kiiresti ja võrdsest põnevalt Eesti dokfilmi tõusuajast ja enda suitsetamise mahajätmise vaevadest. Ta mõte jookseb küsija küsimuste ees ja eest.

Kuidas sa enda jaoks dokfilmi defineerid? Mis film on dokumentaalfilm?

Tänapäeval on seda väga raske defineerida. Eriti, kui mõelda, kust jookseb teledoki ja kunstilise või suure dokfilmi piir. Teledok on väga ülevaatlik asi, autoripositsioon suure dokfilmis on palju olulisem kui teledokis. Sõnum...

Sõnum tuleb ikka autori kaudu. Samas ta ju pole siis dokumentaalfilm.

Mul on selline mulje, et prantslased võtavad filmi kui filmi. Neil on igasugune dokfilm omamoodi mängufilm, on tohutult subjektiivne.

Ma võin sinust doki teha, sa oled reaalne inimene, aga mina panen ju selle kokku. Sina oled savi filmi tegemisel, abivahend. See muidugi ei tähenda seda, et tohiks ebaeetiliselt oma tegelasi ära kasutada.

Arvan, et need, kes teevad dokke ja on üleolevad, mõnitavad... neid ei tohiks üldse kaamera juurde lasta. Esimene asi, millega doki tegemist alustad, peab olema sinu armastus oma kangelas vastu.

No see on elus kõigegea nii. Kõige sellega vähemasti, mis hea.

Tõenäoliselt, aga on dokke, kus tunnetad ebameeldivalt seda, kuidas inimest on kurjasti ära kasutatud. Näed ära.

Ma ei ütleks, et dokfilm – põnev žanr – on minu esimene või ainus armastus. Tegelikult minu ambitsioon on ikkagi suur mängufilm. Produksendina, vanus hakkab juba selliseks minema, et ise ei julge ehk enam rezissöörina teha.

Samas ma tunnen, et võiksin ka mõne asja ise ette võtta. Nii palju on väiksemaid asju tehtud ja suurte loomise juures oldud. Lisaks mu näitlejataust. Muuseas, enamik Eesti parematest rezissööridest on tulnud lavakunstikateedrist või näitekoolist.

Ei ole.

On küll. „Kevade“ - Kruusement, Kromanov, Kiisa asjad. Nüganen, noor Baskin, Mikiver, Tooming... hull fenomen. Film on ennekõike ikka näitlejatöö, siis tuleb kadreering, atmosfäär, rütmika... kõik sellised asjad. Kui sul näitleja on ikka tummahammast või teeb teatraalset jura, siis...

Arvo Kukumägi ütleb hoopis, et filminäitleja peab operaatoriga hästi läbi saama.

See on selge, see on see, et tajud ennast misanstseenis, see on teine asi. Pealisülesande annab ikkagi rezissöör. Tema vaatab tervikut. Kui puudub näitleja juhtimise oskus, siis võid teha ühe stseeni väga hästi ja operaator ütleb ka näitlejale, et misanstseenis oled sa väga hea. Samas operaator ei tarvitse tajuda tervikut sellisena nagu rezissöör seda peab tajuma. On üksikuid operaatoreid muidugi, kes suudavad seda teha.

Eesti film on läbi aegade olnud paras peksupoiss.

Ikka see pole hea ja teine on halb.

Sellel on objektiivseid ja subjektiivseid põhjuseid. Üks põhjus on kindlasti see, et oleme halastamatult 100% konkurentsis maailma filmidega, vähemalt kino kommertsilavaga. Vaadatakse seda filmi ja küsitakse, miks Eesti filmis ei suudeta nii teha.

Teatrit aga, üsna sarnased asjad filmiga, kuigi väga erinevad, vaadatakse ainult Eesti kontekstis. Väga vähe inimesi on näinud muu maailma etendusi. Selline lai võrdlemise skaala inimestel teatrist rääkides puudub. Sellepärast tundub teater ka põnev. Muidugi on teatril see eelis, et seal kogu aeg tehakse.

Filmi juurde tagasi tulles - me filmi tootmise mass on nii väike, et ei teki järjepidevust. Ei teki baasi, kust tipud saaksid välja hüpata.

No vaat, Eesti on nii väike, et siin ei saa olla elukutseline filminäitleja. Ta ei ela ära.

Just. Rootsis, kus tehakse 45 filmi aastas, saavad ükskaks inimest olla filminäitlejad. Nõukogude ajal Tõnu Kark ja Lembit Ulfsak. See number filme, mida need mehed on teinud, see on aukartust äratav, julm...

Me võime rääkida suurest kunstist, suure kunsti eelduseks on käsitööoskused.

Mitte ainult näitlejatel...

...stsenaristidel, rekvisiitoritel, valgustajatel, kogu tehnilisel personalil, administratsioonini välja. Film on tohutu

Kui keegi võtaks Artur Talvikust dokki teha, siis jääks ta ilmselt ülesvõetud materjali hulgast valikuid tehes suurde hätta, niivõrd väljendusriikas on näitlejariidusega mehe miimika.

tiimitöö. Peeter Simm ikka ütleb, et on nii mõnegi filmi ideed, mingid lahendused saanud valgustajatelt. Kogu see suur energiamass, mis filmi nimel kokku tuuakse, hakkab tegutsema ühe asja nimel. Seal on küll platsikunn rezissöör, kes peaks viima armeed edasi, andma kätte õiged suunad, aga väga palju sõltub neist, kellega koos tehakse. On juhtunud nii, et oledki saanud hea tiimi ja võtad läbi häda kätte ja siis tuleb tegemisse auk. Inimesed tahavad elada, sa võid neid mingite reklaamide või asjadega mingi perioodi veel üleval hoida, aga kui stabiilsust puudub – nad lähevad minema. Seni, kuni oled noor, viitsid veel riskida, aga kui tekib pere, siis tahad stabiilsust. Näiteks oli üks jube hea rekvisiidipoiss, kes läks laevale kokaks.

Detailikesed teevad heast filmist väga hea filmi.

Mis tööd teeb filmi juures produutsent?

Me oma Saksa sõbraga, kes on suur produutsent, lükkab

et tekiks mitmekesisus. Mass on eeldus, et tekib oma geenius. See omakorda oleks hea kogu Eestimaa kui filmimaa promomisele.

Usud sa ikka, et selline järjepidevus...

...selle usu nimel ma täna sinuga kohtumisele kaks tundi hiljaks jäingi. Raha on üks asi küll, aga ma arvan, et rahastamisallikate mitmekesisus peaks olema. Vendadele, kes tahavad teha kommertslikumat filmi, võiks olla puhas oma investeerimisfond. Sellised vanade ja kobedate tüüpi filmid, mis võiksid raha tagasi tuua.

Mõne õnnestunud filmiga on respekt Eesti filmi vastu tagasi tulemas. Uusi ja huvitavaid tegijaid tuleb, on. Konkurents on. Nüüd on massi vaja,

aastas seitse telefilmi ja paar-kolm kinofilmi teha (Eestis tehakse kolm-neli mängufilmi aastas - MM), naljatame, et produutsent on diletant, kes peab kõike oskama. Kui keegi filmitegijaist jääb haigeks, siis teoreetiliselt võiks ta sinna asemele astuda. Ehk - produutsent on inimene, kes peab valdama täielikult kõiki filmi protsesse.

On rahaproductsendid, selline Ameerika süsteem, kus istub suur onu, kes on sisuliselt pankur. Ütleb, et teed nii ja kõik, ütleb, et sa lendad ja siis lendadki, nägemist.

Euroopa süsteem, see on meile omane, on loov produutsent, kes siis kas leiab ise idee või osaleb koos rezissööri ja

stsenaristiga mingi idee arendamisel. Viib siis selle protsessi lõpuni. On tööhobune.

Aga raha?

Headele ideedele tuleb raha juurde. Sa pead olema sellele avatud.

Paned lipsu ette ja lähed pankurit ära rääkima.

Ma olen pankurite juures käinud, aga ma pole sellepärast lipsu ette sidunud. Pankur tunnetab ära, kas sa armastad seda, mida teha tahad, või teed seda tööd sellepärast, et saaksid vorsti süüa kodus koos perekonnaga. Absoluutselt saavad nad sellest aru. On ka kolmas variant, et see, mida tahan, on meile mõle-

Merd armastava ja madrusesärki kandva Arturi meeles mõlgub plaan teha enneolematu etendus, merel.

nt, kes oskab kõike

Kui keegi võtaks Artur Talvikust dokki teha, siis ta ilmselt ülesvõetud materjali hulgast valikuid tehes suure hätta ei jääks, niivõrd väljendusriikas on näitlejariidusega mehe miimika.

MARI METSA fotod

male kasulik. Samas ükski Eesti film meile mõlemale raha mõttes kasulik ei saa olla. Ta võib mulle süüa anda, aga rikkaks meid ei tee. Turg on nii väike, sellepärast.

Raha tuleb siis, kui sul on sajabrotsendiline armastus selle vastu, mida sa teha tahad, teed. Usud rezissööri, usud stsenaariumisse, sulle meeldib see, sa armastad seda ja see läheb läbi nagu võist. Jah, see võtab võib-olla viis aastat aega, kannatust peab ka olema, see või võib teinekord palju tihedam ja külmunum olla kui sa arvad.

No siis on ju hästi. Muidugi, probleem on selles,

et need protsessid on nii pikad. Minu kannatus aeg-ajalt katkeb. Tekivad kõhklused. Ma ka ju muutun. Huvid muutuvad. Kümme aastat tagasi mulle meeldisid litsid, pätid, sõda – kõik, mis on räige, eksistentsialistlik, piiripealne. Ja tegin sellest siis filme.

Täna mulle meeldib mõnusa muigega suunurgas vaadata ümbritsevat. Eksistentsialism selles mõttes samuti – tajuda ja jälgida seda absurdid, mis me ümber toimub. Kaks täiesti erinevat vaatenurka. Täna ma teeks kümne aasta taguseid asju läbi väikese ironia, huumoriprisma. Ehk siis, et kui filmiprotsess

väga pikaks läheb, siis võib väsida armastusest. Oma armastatud naisest ju võib ka poolel teel väsida vahel. Ma olen idealist. Selge on see, et on vaja mingit paerit oma armastuse piisava kirega väljendamiseks. Teisi tuleb nakatada. Kui sa käid ja nohised nurgas, siis ei tea keegi su armastusest midagi.

Me elu ju suurem jagu nohisetaksegi maha, saamata aru, et see on nohin.

Kahju. Dokfilmiprojektid on väiksemad, see ongi doki mõnu. Olen palju vabamate kätega, väljendamaks seda, mida tahan väljendada. Kui sul aga on kümned miljonid eelarve, siis kahjuks ikkagi raha dikteerib mingid piirid ette. Kuni sa ei ole suutnud tõestada vastupidist, et sa oled geenius, nagu on Soome filmitegija Kaurismäki. Tema võib juba teha, mis tahab. Selleks aga, et selle vabaduseni jõuda, pead vaeva nägema ja enast tõestama.

Mis sinu enesetõestuse teel praegu käsil on?

Film, mida me lõpetame, on sellest, kuidas Tõnu Kaljuste Naissaarele Nargen Operat ehitas. See on nüüd asi, mida ma olen jälginud viis aastat ja kaks aastat on selle filmi-ga töötanud ka rezissöör Priit Valkna. See on mulle väga südamelähedane tegemine. On seotud loominguga.

Teatriga.

See ei ole etableerunud teatri-

film. Mul oleks väga raske minna Estonia teatrist filmi tegema.

Aga Lembit Petersonist?

Ta on väga... see võtaks mul väga tükk aega, selle tegemise selgeks mõtlemine. Pigem muidugi teeks filmi Theatrumist kui Estonia teatrist. Seal on asjad põnevamad, huvitavamad, see maailm ei ole veel raamistunud.

Tõnu film, ma ei ütle, et see on film teatrist, see on film loomisest selle kõige paremas mõttes. Tõnu loob seal arhitektuuri, muusikat, teatrit, näidendeid - osaleb protsessides. Kõik ühe asja nimel. Olen temalt isiklikus plaanis ka väga palju mõtteid ja energiat saanud. Tõnu Kaljuste uhke üleolek süsteemidest, kuigi need sundisid teda tegema olulisi kompromisse, annab mulle tohutult uut julgust ette võtta. Kui sul ikka kuningatütar eesmärk ei ole, siis sa teda ka iialgi ei saa. Latt peab olema kõrgel, ei tohi resigneeruda, isegi kui oled üle neljakümne. Tõnu on üle viiekümne. See pole põhjus villaseid sokke jalga tõmmata.

Ma mõtlen, et vanus hoopis kohustab.

Nii muidugi, see on isegi õigem, et tohid vananedes veel vähem resigneeruda. Vanusega see aga surub ennast peale, kudedest. Seetõttu pead veel rohkem olema valmis resignatsioonile vastu tatti andma. Tõnu on ses mõttes suur eeskuju. Üks asi veel, mis

meid võib-olla ühendab, on armastus mere vastu.

Meri, mere reeglid on looduse reeglid. Sa justkui tunned ennast täielikult vabana, ainuke asi, kui vanajumal mõtleb, et laku panni, siis viskab su paadi kummuli. Respekt looduse vastu peab olema, ole sa nii urbaniseerunud kui tahes.

Armastad kanda madruse-särki, tahtsid sa lapsena meremeheks saada?

Sellist tahtmist ei olnud. Näiteks, kui mulle tehti pärast lavakat pakkumine Viljandisse Ugala teatrisse, siis ma ei läinud. Mitte, et see oleks halb linn või teater, aga minu iseloom vajab võimalust, et korraks vaadata piiramatusse avarusse. Mul maa-maja on ka täiesti mere ääres, loed raamatut ja tõstad pilgu, vaatad, mis toimub. Linnas võid mitu päeva elada ja ei teagi, et väljas on torm. Reaalsustaju kaob ära, elutunnetus. Mere ääres see on olemas. Meri ei ole üle arenatud, on metsik.

Ma olen lisaks Kuusalu valla Tapurla külaseltsi esimees. See on nii tore seal. Korraldame jaanitulesid ja muinastulede öö on traditsioon. Põletame muinasriste, võimsalt ürgne olemine on selles asjas sees, see on kaif. Külaelu on mul tore hobi. Ühistegemises on oma võlu ja see ei ole alati kõige kergem. Tegime korda vana piirivalvetorni, värvisime ära.

Kui palju Eesti filmiilmast raha pärast kakeldakse?

See kisma, mis oli, on oluliselt vähenenud. Süsteem toimib. Küsimus on selles, et ta on alarahastatud, tegijaid on, lihtsalt võiks rohkem teha. Riigi raha moodustab iga päevaga aina väiksema osa filmide eelarvest. Eestis on kuus seitse suuremat, arvestatavat, mängufilmi teha tahtvat firmat.

Tuleme tagasi su tegemiste juurde.

Kaljuste film peaks valmis olema jaanuari lõpus. Nimi on „Vastutuulesaal“. Siis Kiur Aarmaga koos produtsioneerimise Ruudus filmi „Valge laev“ - kolm vana dissidenti, Madisson, Perek ja Kelam – mis neist tänaseks on saanud. Veel teen üle pika aja ka rezissöörina filmi Barutost. Arendamisel on lugu vend Vahindrast. Jutustame Bud-dha lugu, mis on sarnane Vahindra looga. See nõuab uurimist. Me ei hakka lavastama. Tegelikult asjad juhtuvad. Sa võid kirjutada sada skripti, aga iialgi ei kujuta ette elu. Skript peab olema, sa paned endale sihi paika, väga paljud

asjad, mis kirjas, võivad sellel teel toimuda ja tihti toimuvadki, omamoodi jumalik protsess. See on tahtmise, armastuse küsimus, et kui palju sa selle asja sees oled. Mulle meeldib tegelda elavate dokkidega, inimestega elavates situatsioonides.

Arendame ka mitut mängufilmi projekti. Üks on ajalooline action draama 1924. aasta detsembri mässust. Tahame seda teha suhteliselt jõulise kino vahenditega. Teine mängufilm, mulle hästi südamelähedane on 90ndate kelmikomöödia, mis võtaks ajastu kokku.

Kas sa ära ka väsid vahel?

Väsin küll. Filmidest ei väsi. Väsin muust pudi-padist, näiteks ühiskondlikust tööst rahastamise eest võitlemisel. Aga see väsimus läheb kiiresti üle, kui tegeled päris asjadega ega lase põhieesmärgil hägustuda.

Baruto film

Väikesest külast tulnud Eesti mees läheb miljonlinna Tokiosse, üksinda. Hakkab tegutsema nende traditsioonilisel alal, Jaapani maausu reeglite järgi toimivas võitluses. Lõbustab nende jumalaid.

Siin on tänapäevast absurdi juba päris palju. Plaanin aasta esimeses pooles ühe kuujase raku Jaapanisse teha. Põhivõtted, et siis kusagil novembris selle filmiga välja tulla. Ma teen filmi elust, sport on selles vormiline vahend.

See, kuidas isikus kasvab, on põnev. Kaido Hõvelson, Baruto, on seal sisuliselt sama kuulus nagu rahvusvaheline rokkstaar. Kui ta tänavale tuleb, ei ole jaapanlast, kes teda ei teaks. Nad saavad kohe aru, et see on sumomaadleja. Kui teavad, et on Baruto, siis teavad Eestit. Põnev on, kuidas Eesti mees, eurooplane saab hakkama tohutult kinnises ja põnevas kultuuris.

Väljavõte Eesti-Saksa koostööfilmi „Kõrini“ (2005) koduleheküljelt (Artur oli filmi produtsent):

Artur Talvik (sünd. 1964) omandas hariduse Eesti Muusikaakadeemia kõrgemas lavakunstkoolis, kuid on 90ndate aastate algusest teinud karjääri filmitööstuses. Alustades teise rezissöörina viie rahvusvahelise täispika mängufilmi juures, on ta tänaseks tootnud või kaastootnud kolm mängufilmi, kolm lühifilmi ning üheksa dokumentaalfilmi, viimastest viie juures oli ta ka rezissöör. Talvik on produtsendi ja rezissöörina teinud rohkem kui 50 reklaamfilmi, mis on talle võitnud arvukalt auhindu; samuti on ta tootnud kaks teleseriaali. Ta on tegutsenud Eesti Filmi Sihtasutuse nõukogu esimehena ning on käesoleval ajal samas ametis Eesti Tootjate Liidus. Hetkel on ta partner tootjafirmas Ruut ning firma filmiosakonna peaprodutsendi positsioonil, arendades mitmekülget mängu- ja dokumentaalfilmide paketti.

Artur Talviku täiendused:

“Huvitav oli lugeda oma assistendi kokku pandud lühikerd. Seal on paar viga. Mängufilme võiks olla viis tänaseks. Dokke olen üheksa tootnud ja viis ka rezissöörina teinud. Neist kattub ainult üks. Reklaame on kindlasti üle 80 ja TV-sarjasid võib mainida ka - Jürgensonid ja Rolling Estonians ehk veerevad eestlased.”

Au kiri ehk valik tsitaate 2006. aasta teatrikülgedelt

Proloog: On peale etniliste rahvuste veel üks, need on teatriinimesed. Nad on ühesugused igal pool. (Lavastaja *Andres Lepik*)

Ma tahan meeldida kõigile. Kõik seitsesada inimest, kes istuvad saalis, peavad saama minu mängust elamuse. Kõik, eranditult, see on mu eesmärk. Ma arvan, et seda "kõigile ei saa meeldida" räägivad just mitte kõige paremad teatritegijad.

Unistada on ilus. Hea teater loob illusioone, mitte ei löhu neid. (Näitleja *Aivar Tommingas*)

Teater jääb inimese sisse. Jääb inimesse kinni, kuigi tema tee võib viia kauge kaarega teatrimajadest mööda. Sest hing on sinna kinni jäänud. Nii et see teater on kuidagi hingega seotud. Lähed rolli sisse – hingad sisse; tuled rollist välja – hingad välja. Ja niimoodi – kas hingad või hingeldad. Aga igal juhul hingega. Kui oled asja kallal hingega.

Lootus kaob siis, kui teatrivaba inimtegevus kord kõik hävitab. Kui teater suleb ukse, nagu lasteaed või ühistransport, sest inimestel pole enam kindel üksteise lähedal olla. (Näitleja *Peeter Tammeauru*)

Eesriie avaneb: Miks siis ikkagi teater? Selleks, et oleks üks koht, kus oleks võimalik kokku saada inimkonna vaimses ruumis ringlevate ideede ja informatsioonidega, mis veel uudisteks pole saanud ja sõnastunud, kuid mis on juba vääramatult teel. Et oleks võimalik ette aimata kurjuse pragmaatilist ja varju jäävat palet, tunda ära inimese võimalust leida üles oma jumalik olemus teel läbi pidevalt muutuva ja teiseneva ümbruse. Et hoida kustumast mälu ja lootusi ning olla nii teadlik oma pidevast seotusest tuleviku ja minevikuga. Et vastastikku meelde tuletada tõsiasja, inimene olemisest 24 tundi päevas ja 365 päeva aastas ilma võimaluseta võtta puhkust või saada kompensatsioone. Et kõike ülalootletut oleks võimalik otse üle kanda. Ilma kontrollijate ja vahendajateta, inimeselt inimesele. (Näitleja *Andres Noormets*)

Ma olen mõelnud, et näitlejad võiksid olla teatrites palgal esimesed viis aastat pärast kooli ja viis aastat enne pensioni. Vahepeal kõik vabaturule. Ekstreemne, aga selles on jumet.

Ei tohi ära ajada vanu mehi ja naisi, kuigi nad laval võib-

olla ei teegi suuri tegusid. Neid on mujal ja muu pärast teatris vaja. See on tõeline väärtus, mis neis on. (Näitleja *Jaan Rekkor*)

Paus 38 sekundit. Ma ei tea, kas ma tahan seda teistega jagada.

Näitleja on väga, väga, väga raske elukutse. Kui seda tõsiselt teha, siis pead panema ennast sinna jäägitult. Ja siis pärast sellest... (paus, pikk) ...siis veel sellest rääkida tundub väga raske. On ju nii. (Näitleja *Anu Lamp*)

Arvatavasti seletab teatri olemust ja vajalikkust iga tegija isemoodi. Kõigil on oma-moodi õigus ja keegi ei saa otustada teise eest. Nii saan minagi rääkida ainult neist aspektidest, mis mulle korda lähevad. Ja mulle läheb korda see, et teater räägib asjust, mida ei tohi unustada; mille üle ikka ja jälle mõtisklema peaks.

Ühes me võiksimel ühel meelel olla, nii tegijad kui ka vaatatajad: teatrist tulles peaks olema kerge olla, ükskõik, kas me nutsime, naersime või nutnaersime, naernutsime. Nii kerge peaks olema olla, et see on peaaegu õnnetu.

AGA - mõnikord me tuleme teatrist rahututena, peaaegu pahastena, ja pildid nähtust kummitavad meid päevi.

Need on ilmselt meie elu parimad etendused ja me mäletame hetki neist veel aastate pärast. (Lavastaja *Merle Karuso*)

Punktvalguses: Kummatigi ei otsi ma kunagi mingit süzeed. Selles mõttes, et tahaks teada, mis lõpus sai. Ma tahan teada ikkagi, kuidas sai. Kuidas ta vaatas, kuidas end keeras, kuidas kahetsevana valgusvihust välja libistas, kuidas suu tuksles.

Ütlesin ju, et otsin lavalist tundlikkust ehk tundlikkuse lavalist vormi. Erinevaid vorme tundlikkuse kujustamiseks loodi sellel hooajal Eesti teatris kõvasti. Olge tänatud ja müüge mulle ikka mõni viimase hetke pilet, palun.

Küll on teater heaks läinud! 1990ndatel oli häbi lapsi teatrisse viia. Kui ikka imet muudkui pole, aga vormiliselt justnagu etendusi etendatakse, siis jääb lastele teatrist mulje kui igavast kohast. (Vaataja *Hans H. Luik*)

Tihti peale lähevad teatrisse ikka inimesed, kes elus ei julge kogeda ja proovida seda, mida nad laval saavad teha.

Arvatakse, et sellised nikujad naljamehed, pulmatolad on kõige paremad näitlejad. Peavad keskkooli lõpus lavakasse minema. No lähevad, saavad sisse ka ja kukuvad väl-

ja. Veel hullem, kui saavad äkki alles pärast kümneaastast tööd aru, et on täiesti vales kohas. Teatrisse jäävad minu meelest... vaata Ita Everit või Anthony Hopkinsit või Aarne Üksküla – sellised trolliga sõitjad, kes autojuhiluba ei saa kunagi. Teater on varjend, koht, elamise vorm... aktsioon on laval. (Näitleja *Andrus Vaarik*)

Muusikas Tõnis Mägi „Liivakell“: „Teater“ ei ole minu jaoks hoone või teatrihohtu, reaalne mõõdetav nähtus. Vastupidi, ta on sama hägune mõiste kui „elu“ või „armastus“ või „surm“ või...

Ja sama põnev. Mitte sellepärast, et mulle tundub, et nii oleks nagu kuidagi äge öelda, vaid lihtsalt nii ongi.

Inimesele meeldib mängida. Kõigile meeldib ja on meeldinud. Inimene ju õpibki lalisevast tüübist inimeseks olema mängimise abil, imiteerides täiskasvanuid ja nende sõnu. Kõik see sünnib mõistuse poolt rikkumata. Lapsed väga ei põe, kuidas nad välja paistavad. See ongi mõtteväljalülitamine, mis on kusjuures üks olulisemaid seisundeid, kuhu näitleja peab laval jõudma. Ürginstinkt, mis on teatri aluseks mu meelest. (Näitlejaõpilane *Uku Uusberg*)

Teatritöötajad on kollekt-

sioneeritavad. See tähendab, et nad on ainulaadsed. Teater ju ei koosne ainult näitlejatest. Selleks, et teater hästi töötaks, peavad seal olema kõik ainulaadsed - administraatorid, majandusmehed, õmblejad, valgustajad... (Teatridirektor *Hugo Murre*)

Kunstnik peab olema vaba, peab mõtlema vabalt, peab ületama geograafilisi ja poliitilisi piire ning arusaamu. See ei tähenda seda, et ma oleks mingi illegaal või asotsiaal, aga kunstnik peab ületama kõik piirid, siis saab temast tõeliselt vaba looja. Uute tähenduste teostaja.

Mulle on kõige tähtsam siin ilmas tükk leiba ja kunst. Kunst on piirideta suhtlemisvahend nagu muusikagi. Kunst on kommunikatsioon, mis ei tunne mingeid geograafilisi ega ajalisi piire. (Saksa kunstnik *Michael Franz*)

Omamoodi naljakas see on, et iga looga, mis ma teen, lähevad nad kuidagi aina aeglasemaks. Ma arvan, et kui veel umbes kümne aastat tagasi kümne minuti jooksul juhtus suhteliselt palju nendes asjades, mis ma tegin, siis täna heal juhul üks asi juhtub üldse. Keegi pöörab pead. Mulle meeldib minimalism, pausid. Nagu pausid teevad muusikast muusika, on teatris samamoodi, energetiili-

selt ikkagi kannab see hetk, mis on kahe sündmuse vahel. Olgu need kaks sõna või kaks liigutust, aga see, mis on nende vahel, kannab infot. (Lavastaja *Peeter Jalakas*)

Muusikas „Savist linna voolin“: Vahel, püüdes üht ja sedasama mõtet kirglikult ja mitut moodi sõnastades vestluskaaslaseni saata, olen kohanud mõistmatut pilku. Kanne silmis, kes mind „üliväga hästi“ tunnevad. Kõigepealt vihaga arvavad nad muidugi lollide hulka, aga hiljem saad aru, et viga on su enese kommunikatsioonivõimes. Tavis lihtsamalt ja selgemalt väljenduda. Näitlejate hulgas on muidugi ka lagedaid lollpäid nagu teiste ametite pidajate seas.

Mõistan, et 110 protsenti südameunnistuse järgi rääkides ning toimetades ma ühiskonda ei sobi. Minusugustel ei saa kunagi olema tugevat organisatsiooni, see pektakse kohe laiali. See pole mugav. Püüan elada nii, et minu mõtet ja käitumist mu lähedastele valu ja piina ei valmistaks. (Näitleja *Marko Matvere*)

Ma olen püüdnud ennast selle liini peal hoida, ehkki see alati ei õnnestu, et teatriinimene peab olema teatriinimene. Teater on pidupäev, rõõm, täiesti eriline sfäär, mis on inimvaimu saavutus ja täiesti omaette ala. Kui siin hakata mõtlema selle peale, et kõik lavastajad peavad olema gurud või juhatajad, siis võib asi rappa minna.

Kuskil selle vaimse juhatamise ja hingelise juhatamise jaoks on eraldi mehed olemas, kes sellele pühenduvad. See on selline ala, et seda kõikide teiste alade kõrvalt teha ei saa. Lavastaja võib olla asjarmastajana juures, anda nõu, aga ma ei lähe ju suvalise inimese juurde, et ta mulle hamba välja tõmbaks. Kui on suur häda käes, siis muidugi ma lähen, siis on see niidi ja ukse lugu. Iga vaimne õpetaja juhib omasse kohta, ega ta ei jäta juhtimata. (Lavastaja *Lembit Peterson*)

Teater ei ole minu jaoks klubi, kus ollakse ööd ja päevad läbi. Sõna koduteater ei tähenda mu jaoks midagi. Kodu on kodu ja teater on teater. (Näitleja *Rein Oja*)

Äkki ongi süa kätkevad mu saatus? Riivulit ma riivan ja siis liivakell on maas. (Muusik *Tõnis Mägi*)

Palju õnne uuel aastal!

Valik Margus Mikomägi'lt